

Les lectures de la infància com a font d'inspiració musical

Chus Díaz

La literatura infantil i juvenil viu una relació amb la música més estreta del que podríem pensar. Són molts els artistes que inclouen, a les seves cançons, referències a llibres o personatges que els van marcar a la infància; tants, que fer-ne una relació exhaustiva seria impossible. En aquest article, ens centrarem en els casos que aporten referències clares i prioritzarem referents de la LIJ, músics coneguts o històries curioses.

Vet aquí una vegada

Els contes de fades populars són una font d'inspiració recurrent per als músics. Molts artistes parlen dels contes en general a les seves cançons; d'altres es centren en els protagonistes, tot i que normalment els esmenten sense tenir gaire relació amb el contingut. N'hi ha, però, excepcions interessants.

Si hi ha un personatge que sovinteja més que els altres a la música, aquesta és la Caputxeta Vermella. En triarem només uns exemples. Los Lobos tenen un disc titulat *Colossal Head* (1996), amb una cançó del mateix nom que recrea el moment en què la Caputxeta troba el llop ferotge disfressat d'àvia. Aquest cap colossal, evidentment, és el del llop. La relació entre la nena i el llop també és analitzada, en clau d'humor, a *Caperucita feroz* (1980), de l'Orquesta Mondragón.

A casa nostra, Anna Roig i l'Ombre de Ton Chien utilitza la protagonista del conte per autodefinir-se a *Caputxeta Roig* (2011), mentre que Mazoni ens presenta una versió de la història contemporània i fatalista a la seva *Caputxeta* (2009).

Altres artistes catalans que recorden personatges populars a les seves cançons són Quimi Portet, que a *Homes i dones del cap dret* (2009) fa referència a Patufet i a la rateta que escombrava l'escaleta; i Joan Miquel Oliver, que converteix *Hansel i Gretel* (2011) en protagonistes d'una cançó en la seva més pura línia surrealista.

Recordant els clàssics

Un dels personatges clàssics amb més presència a la música és Peter Pan. Sovint hi apareix com a metàfora de l'home immadur, com fa Pedro Guerra a *Peter Pan* (1995). Un altre cantautor espanyol, Ismael Serrano, homenatja el llibre de J. M. Barrie en el disc *La traición de Wendy* (2002). Segons explica l'autor al seu web, aquesta traïció és "créixer, renunciar als somnis que vam tenir de petits, oblidar-se del país de Mai Més". El disc inclou la cançó *Si Peter Pan viniera*, que parla de la infància perduda.

Totalment diferent és la referència a aquest país que Metallica inclou a *Enter Sandman* (1991). La cançó presenta una mena d'home del sac que convida un nen a un Mai Mai Més molt més fosc que el de Peter Pan. La lletra també menciona la Blancaneus.

També trobem diverses cançons inspirades en *El Petit Príncep* d'Antoine de Saint-Exupéry, com *Baobabs* (2007), de Regina Spektor, que recorda una escena del llibre; o *El petit príncep* (2010), on els barcelonins Fred i Son descriuen perfectament el protagonista.

Quant al *Mag d'Oz*, un dels homenatges més originals arriba gràcies a Gregory Maguire, autor d'una saga de novel·les, *Wicked*, on revisava el clàssic de L. Frank Baum des del punt de vista de la Bruixa Dolenta de l'Oest. La saga és font d'inspiració per a moltes cançons de Hannah

Fury. Com *And your little dog too* (2000), que utilitza com a títol una famosa frase de la bruixa. Aquesta frase també apareix a *Home* (2002), de Breaking Benjamin.

Nàrnia, un món a part

C. S. Lewis ha inspirat un munt de músics a través de les *Cròniques de Nàrnia*. La primera novel·la que va escriure per a aquesta saga, *El lleó, la bruixa i l'armari*, apareix recreada a cançons com *Narnia* (1978), d'Steve Hackett, fan declarat del llibre; *Midsummer night's dream* (2003), de Noe Venable; o *Mark my words* (2006), de P.O.D. Quant a *El príncep Caspian*, en trobem referències a *Prince Caspian* (1996), de Phish.

Sovint s'ha parlat de possibles paral·lelismes entre la ideologia cristiana i les cròniques de Lewis. Això va servir com a base perquè, quan s'havia d'estrenar l'adaptació cinematogràfica de la primera novel·la, diversos artistes cristians composessin cançons sobre el llibre. D'aquí va sorgir el recopilatori *Music inspired by The chronicles of Narnia: The Lion, the witch and the wardrobe* (2005). Relient K va escriure *In Like a Lion (Always Winter)* per a l'ocasió, però no va ser inclosa al disc.

Mesos després va aparèixer la banda sonora de la pel·lícula, amb una convidada d'excepció: Alanis Morissette, que va escriure *Wunderking* des del punt de vista de Lucy, una de les protagonistes. *El príncep Caspian* també va tenir la seva adaptació al cinema. A la banda sonora trobem la cançó *This is home* (2008), de Switchfoot. El vocalista del grup va reconèixer que els llibres de Lewis formaven part important de la seva infància, ja que el seu pare se'ls llegia quan anava al lit.

Surrealisme pur

Àlícia al país de les meravelles ha viscut adaptacions a la música tan surrealistes com el món que descriu Lewis Carroll a les seves pàgines. Jefferson Airplane ens en deixa un exemple destacat a *White rabbit* (1967). La cançó fa un paral·lelisme entre el clàssic literari i els efectes de l'LSD. De fet, en aquella època existia un corrent que veia en aquesta obra indicis clars de les conseqüències de consumir drogues al·lucinògenes.

Troblem una altra versió surrealista a *I am the walrus* (1967), de The Beatles. Per escriure-la, John Lennon es va inspirar, en part, en el poema *La morsa i el fuster* que apareix a *A través del mirall*, continuació de les aventures de l'Àlícia. Lennon va confessar que el va prendre com a font perquè li agradava, però que fins després d'escriure la cançó no es va adonar que era una referència al sistema capitalista.

D'altra banda, el clàssic de Carroll va servir a la banda argentina Serú Girán per descriure la realitat social i política del seu país, censura inclosa, a *Canción de Alicia en el país* (1980). Curiosament, la censura no va captar la denúncia a través d'aquesta metàfora.

Va de monstres

Allà on viuen els monstres, l'àlbum il·lustrat de Maurice Sendak, ha estat una font d'inspiració per a molts músics. N'hi ha que posen a les seves cançons el títol del conte i el fan servir com a excusa per deixar anar els seus dimonis interiors o descriure el difícil món que els envolta. Metallica ho va fer el 1997 i, curiosament, també ho han fet uns quants rapers. A *Babies with Guns* (2003), Aesop Rock arriba a dir que camina per un lloc "amb coses salvatges que farien Maurice Sendak qüestionar-se les seves primeres obres".

Però les influències més clares les trobem a Alt-J, que fa servir gairebé literalment una frase decisiva del conte ("Si us plau, no te'n vagis! Et menjarem! T'estimem molt!") a *Breezeblocks* (2012); i a Patrick Watson, que va escriure *Where the wild things are* (2009) com a homenatge al seu llibre favorit quan es va assabentar que Spike Jonze en preparava una adaptació

cinematogràfica. Tot i que Watson li va oferir la cançó, el director va triar Karen O & The Kids per a la banda sonora.

El mestre del terror i la fantasia Neil Gaiman també ha vist homenatjades moltes de les seves obres, tant les adultes com les infantils. En un curiós disc anomenat *Where's Neil when you need him?* (2006) trobem, entre d'altres, tres cançons dedicades a la novel·la *Coraline*, a més de dos temes inspirats en els contes *El dia que vaig canviar el meu pare per dos peixos de colors* i *Llops dins les parets*, que Gaiman va escriure amb l'il·lustrador Dave McKean.

El fenomen Harry Potter

La saga de J. K. Rowling va donar peu a un fenomen curiós. No només va inspirar cançons, sinó tot un estil musical: el wizard rock. Aquest estil de culte va néixer als Estats Units a començaments dels 2000 i, gràcies a internet, va tenir cert ressò internacional. Inspirant-se en l'univers Potter, els representants del wizard rock composaven cançons humorístiques que reflectien els esdeveniments de les novel·les des del punt de vista dels protagonistes. Sobre l'escenari, aquests grups delectaven els fans de la saga amb una posada en escena en concordança. Dues de les bandes més destacades, Harry and the Potters i Draco and the Malfoys, continuen en actiu.

D'altra banda, l'obra de Rowling apareix a *El código Da Vinci* (2008), d'Els Amics de les Arts, una mena de joc musical que ironitza sobre les dificultats de publicar una novel·la. A la cançó pròpiament dita no hi ha més lletra que els títols de cinc best-sellers literaris.

Referents juvenils

Resultaria impossible assenyalar tots els homenatges musicals a la literatura juvenil, i més encara si volem considerar dins aquest grup obres com *L'illa del tresor*, *Dràcula* o *Moby Dick*. Per a aquest article, ens centrarem en un parell d'exemples clàssics i un parell d'actuals.

William Golding va impactar la societat de la postguerra amb la seva novel·la *El senyor de les mosques*, que va acabar esdevenint lectura obligatòria als instituts anglesos. Potser per això ha inspirat tantes cançons. A *Lord of the flies* (1995), Iron Maiden es fica en la pell d'un dels protagonistes i fa referència a la divisió dels nois de l'illa entre "sants i pecadors". També en trobem influències a *Shadows and tall trees* (1980), d'U2, que pren el títol d'un capítol del llibre i reflecteix els sentiments que s'hi descriuen; i *You're gonna go far, kid* (2008), de The Offspring, que recorre a la novel·la per parlar de l'abús de poder.

Un clàssic de casa nostra, el *Mecanoscrit del segon origen* de Manuel de Pedrolo, va servir d'excusa a Els Amics de les Arts per fer una cançó amb el mateix títol el 2005. La lletra descriu un món apocalíptic on els pocs que hi sobreviuen lluiten per l'endemà. Anys més tard, el grup va incloure el tema en un dels seus discos rebatejat com a *Liverpool*.

Entre els best-sellers juvenils dels darrers anys, hi podem identificar dues fonts d'inspiració importants. Una és la trilogia *Els jocs de la fam*, de Suzanne Collins. Després de llegir-la en una setmana, la jove cantautora Birdy va escriure la cançó *Just a game*. Quan, més tard, es va assabentar que en feien una pel·lícula, va enviar el tema a la productora, que el va incloure a la banda sonora (2012). Un procés similar va viure *Run daddy run*, de Miranda Lambert.

L'altre best-seller destacat és *Crepuscle*, d'Stephenie Meyer. La saga de vampirs ha inspirat cançons com *These bones* (2007), de Dashboard Confessional; *Morning after dark* (2009), de Timbaland; o *Don't leave me behind* (2010), de We Are the Fallen.

El còmic com a inspiració

També són nombrosos els exemples de cançons que homenatgen el món dels còmics; malauradament, ens hi haurem d'aturar només un moment. En aquest punt, els superherois són els personatges més recurrents, i en citarem tres exemples com a mostra: *Land of confusion* (1986), de Genesis, fa una crítica a l'actitud dels polítics de l'època (finals de la Guerra Freda) i es pregunta on és Superman quan se'l necessita; *Que no sea Kang, por favor* (2000), de Los Planetas, també demana l'ajuda dels superherois i incorpora diferents personatges de Marvel Comics; i *Magneto And Titanium Man* (1975), de Paul McCartney & Wings, està protagonitzada per tres superenemics d'aquesta mateixa editorial.

Els còmics de superherois més populars han tingut adaptacions cinematogràfiques les bandes sonores dels quals han anat a càrrec de músics reconeguts. Així, trobem tandems singulars com el de Flash Gordon i Queen (1980) o el de Batman i Prince (1989). Spiderman, per la seva banda, ha flirtejat amb diferents artistes a través de les seves adaptacions al cinema o a la televisió. El tema central de la sèrie d'animació dels anys 60 ha estat versionat per músics com The Ramones (1995), Aerosmith (2002) o Michael Bublé (2004).

Superherois a part, una referència freqüent entre les generacions més joves és *Les aventures de Tintín*, la sèrie de còmics d'Hergé. El fet curiós és que aquests músics no parlen del personatge sinó dels llibres com a objecte, que mencionen com a un record d'infància i element de la seva quotidianitat. Tres casos propers són *Dos mil recuerdos* (1995), de Pedro Guerra; *Corrandes de la parella estable* (2008), de Manel; i *Reykjavik* (2009), d'Els Amics de les Arts. Aquest últim grup, a més, té una cançó titulada *Tintín al Congo* (2007), com el segon llibre de la sèrie. I, ja en el camp dels manga, ret homenatge a *Bola de Drac* en el tema *Per mars i muntanyes* (2009).

Cançons que són una festa

Algunes músics conviden tants personatges de la LIJ a les seves cançons que les acaben convertint en autèntiques celebracions. L'exemple més representatiu és *Qualsevol nit pot sortir el sol* (1975): Jaume Sisa hi fa aparèixer nombrosos referents de la seva infància i adolescència, com Astèrix, Superman, Pinotxo, Simbad o diversos protagonistes de contes populars. També hi ha un ball important de personatges a *Prefiero el trapecio* (1998), de Manolo García, que precisament menciona la música de Sisa a la lletra. Hi podem trobar els habitants del 13, rue del Percebe, les germanes Gilda o Rompetechos.

Dins aquest apartat incloem dos temes que són un cant a la literatura. Per una banda, *(Amb un llibre) mai estaràs sol*, escrit per Sau als anys 90. El títol ja ho diu tot. Parla de diferents escriptors i personatges, entre ells Tintín. D'altra banda, *Els personatges* (2010), de Fred i Son, dedicada al fet d'explicar contes abans de dormir. Hi apareixen protagonistes de LIJ sense identificar pel nom però que podem reconèixer fàcilment, com "un nen de fusta, de dir mentides li creixia el nas" o "una balena blanca molt gran".

Tres exemples més. *Érase una vez* (1969), de Paco Ibáñez, fa una adaptació musical del poema de José Agustín Goytisolo *El lobito bueno*, que capgira diferents personatges de contes populars. Pot semblar un conte infantil, però amaga una crítica a la realitat social que vivia Espanya en aquella època. *Mari Luz* (1971), de Vainica Doble, introdueix Superman, Peter Pan o Winnie Pooh en una lletra que tracta la submissió de la dona. I *Quién fuera* (1992), de Silvio Rodríguez, utilitza Alí Babá, Simbad o Nemo com a recurs per a una cançó d'amor.

Noms amb història

Alguns músics han portat la influència de la literatura infantil a un nivell superior. I és que batejar el grup com un dels seus llibres o personatges preferits marca molt més que una cançó. És el cas de les bandes nord-americanes Veruca Salt, que homenatja una de les nenes de *Charlie i la fàbrica de xocolata*, de Roald Dahl; o The Saddest Landscape, que agafa el títol d'un capítol d'*El petit príncep*. A la música espanyola en trobem dos exemples populars: Platero

y Tú, el grup que Fito Cabrales tenia abans dels Fitipaldis, es va inspirar en l'obra de Juan Ramón Jiménez; i Màgo de Oz va triar aquest nom perquè, segons el seu cantant, "la vida és un camí de rajoles grogues".

Si hi ha un autor de literatura infantil que ha influït notablement a l'hora de triar noms, aquest és Michael Ende. Els components de Vetusta Morla es van inspirar en la tortuga de *La història interminable*, llibre del qual eren fans de petits. De les pàgines d'aquesta novel·la també van sortir Atreyu, el jove caçador pell-verda, per donar nom a una banda de metalcore; i Aurnyn, el penjoll màgic de l'Emperadriu Infantil, per batejar la primera boy band espanyola. A casa nostra, els vilanovins Suïte Momo es van deixar temptar per un altre llibre d'Ende.

Però no tothom sembla tan agraït a l'escriptor alemany dins el món de la música. Uns compatriotes seus, els components de Tocotronic, li van dedicar una cançó el 1995 que era tota una declaració d'intencions. A *Michael Ende, Du Hast Mein Leben Zerstört* (ho podríem traduir com "m'has destrossat la vida") es queixen de l'impacte que l'entorn i la cultura imperant, amb Ende com a autor infantil destacat, van tenir en el creixement de la seva generació.

LlJ, música i cinema

Durant l'article hem vist diferents exemples d'aquest trio que dona molt joc; ara, hi afegirem alguns referents i casos curiosos més. D'entrada, cal destacar les versions animades que Disney ha fet de diversos contes populars i clàssics infantils. Independentment del que opinem sobre aquestes adaptacions, les seves bandes sonores tenen una qualitat que els ha permès endur-se uns quants premis Oscar a la millor cançó. *When you wish upon a star* (1940), de *Pinotxo*; *Chim chim cher-ee* (1964), de *Mary Poppins*; o *Beauty and the beast* (1991), de *La bella i la bèstia* ho demostren.

La gran protagonista d'aquest apartat de cançons oscaritzades d'adaptacions cinematogràfiques de clàssics de la LlJ és, sense dubte, *Somewhere over the rainbow*, interpretada per Judy Garland el 1939 a *El mag d'Oz*. Tant aquesta cançó com moltes de les guanyadores de Disney han estat versionades per mestres del jazz (Louis Armstrong, Glenn Miller, Miles Davis, Ray Charles, Ella Fitzgerald), fent que aquest tipus de música també s'apropi a literatura infantil.

Més enllà dels Oscar, trobem altres col·laboracions interessants de músics coneguts amb versions cinematogràfiques de clàssics infantils. Jacques Brel va escriure dues cançons per a *Tintin al temple del sol*, una pel·lícula d'animació del 1969. Limahl, un cantant pop anglès, va assolir l'èxit el 1984 amb la cançó *The Never Ending Story*, tema principal de *La història interminable*. Mark Knofler va compondre la banda sonora de *La princesa promesa* (1987), adaptació de la història de fantasia escrita per William Goldman. Fins i tot Björk va flirtejar amb la LlJ quan va escriure *The Comet Song* (2010) per a la pel·lícula d'animació *Moomins And The Comet Chase*, sobre la família Mumin; per cert, la cantant islandesa es va declarar fan d'aquesta sèrie de llibres de Tove Jansson.

Per acabar, una curiositat: als crèdits de la banda sonora de *Charlie i la fàbrica de xocolata* (2015), de Tim Burton, Roald Dahl hi figura com a autor de la lletra dels temes que canten els umpa-lumpes. De fet, aquestes lletres adapten les cançons incloses a la novel·la.

Sobre l'escenari

Existeixen nombroses adaptacions musicals per als escenaris d'obres de la literatura infantil i juvenil, ja sigui en forma de musical (des d'*El mag d'Oz* a *Matilda*, de Roald Dahl) o d'òpera (com *Allà on viuen els monstres* o *El petit príncep*). Però nosaltres hi passarem de puntetes per centrar-nos en tres casos que ens han cridat l'atenció.

El primer és un musical dels anys 70 anomenat *Really Rosie*, que es basa en diferents obres de Maurice Sendak i compta amb cançons compostes per Carole King. La particularitat d'aquest musical és que les lletres van anar a càrrec de Sendak mateix. En segon lloc,

destaquem un projecte teatral sobre Lewis Carrol i la seva obsessió per Alice Liddell, la nena que va inspirar el seu famós personatge. Tom Waits en va fer les cançons, recollides a l'àlbum *Alice* (1992). Finalment, tenim *El Retaule del Flautista*: l'obra de teatre original de Jordi Teixidor, basada en el flautista l'Hamelin, va ser adaptada per a la televisió en forma de musical el 2013, amb música de Pep Sala.

Més enllà de la música

A vegades, la inspiració de la LIJ traspasa les fronteres estrictament musicals. Un cas clar el veiem en Michael Jackson, que va batejar com a Neverland el seu impressionant ranxo californià. Va triar el nom del país de Peter Pan perquè, diuen, ell també se sentia com un nen que no creix.

I no sabem si la campanya que Coldplay va endegar per promocionar el seu disc *Ghost Stories* s'havia inspirat en la literatura infantil, però hi té tots els números. El grup va amagar la lletra manuscrita de les cançons del disc a diferents biblioteques d'arreu del món i va animar els fans a buscar-les. Un dels afortunats hi trobaria també un tiquet daurat que li permetria assistir a un concert a Londres. No hi veieu una semblança sospitosa amb el concurs que organitza Willy Wonka a *Charlie i la fàbrica de xocolata*?

Per acabar, una curiosa associació que va fer el recorregut contrari: néixer com a música i acabar en literatura infantil. Probablement us sona una cançó anomenada *What does the fox say?*, que va esdevenir un fenomen viral a les xarxes socials el 2013. Els seus creadors, el duo d'humoristes noruecs Ylvis, van fer aquest vídeo per anunciar la nova temporada del seu programa televisiu. Però la seva paròdia va tenir tant èxit que una editorial els va proposar convertir-ne la lletra en un àlbum il·lustrat.

Definitivament, una bona lectura d'infància marca algú per a tota la vida. Hi deixa una espurna que, algun dia, pot reparèixer en forma d'inspiració.

Aquest article no hauria estat possible sense la col·laboració del companys de Bib.Botó, el Grup de Treball de Biblioteques Infantils i Juvenils. Ells van ajudar a localitzar aquestes referències i moltes més que no hem pogut encabir en aquestes pàgines. Les trobareu a les següents llistes d' Spotify:

Música i LIJ

<http://open.spotify.com/user/1143887024/playlist/56L2LjY8aYYKSPmfjAW97E>

LIJ in jazz

<http://open.spotify.com/user/vilarrubi/playlist/1aMYagF2KTC5uf3VkpM02>